

Близькосхідне відлуння війни

Війна ХАМАС та Ізраїлю змінює архітектуру безпеки Південно-Кавказького регіону. Перед Вірменією постають нові виклики.

Розвиток подій на Близькому Сході має важливе значення для Вірменії в контексті регіональної безпеки, архітектура якої сильно змінилася після Другої карабаської війни 2020 року і особливо після нападу Азербайджану на Нагірний Карабах і подальшого примусового виселення вірмен зі своєї історичної батьківщини.

У вірменському суспільному просторі Ізраїль присутній переважно як постачальник передової зброї Азербайджану, що створює пряму загрозу для безпеки Вірменії. Це позначається на відносинах між Єреваном і Тель-Авівом, їх можна охарактеризувати як такі, що розвиваються з проміжними успіхами. На сьогодні офіційний Єреван намагається тримати руку на пульсі навколо ситуації з Газою, виступає із засудженням насильства і терору, особливо чутливо ставлячись до гуманітарних питань, але не більше.

Фактор Ірану

З перших днів відновлення військових дій ХАМАС проти Ізраїлю найбільш активними акторами були Вашингтон і Тегеран. Вони проводили консультації з регіональними та зовнішніми партнерами задля стабілізації ситуації та недопущення поширення воєнних дій на весь регіон, що, по суті, могло й може мати непередбачувані глобальні наслідки.

Для Вірменії відносини з Іраном були й залишаються стратегічними, що особливо проявляється після Другої карабаської війни 2020 року, коли Іран недвозначно виступив на підтримку суверенітету й територіальної цілісності Вірменії та неприйнятності зміни вірмено-іранського кордону.

*Вірменія не може
ігнорувати важливий*

Отже, Вірменія не може ігнорувати важливий фактор Ірану в архітектурі безпеки

*фактор Ірану в
архітектурі безпеки
Близькосхідного і
Південно-Кавказького
регіонів, що формується*

Близькосхідного і Південно-Кавказького регіонів, що формується. Політика Ірану в мегареґіоні «Трьох морів» – це вплив на регіональні та глобальні процеси через вибудовану мережу партнерів, як в особі держав, так і недержавних гравців. «Вісь опору» є однією зі складових цього підходу, іншою складовою можна назвати регіональний формат «3+3», практично реалізований завдяки Ірану. Можна припустити, що якби не було тієї позиції та ролі Ірану в процесі навколо ситуації в Газі, то Вірменія також вважала б за краще не «легітимізувати» формат «3+3».

Нинішній уряд Вірменії намагається вести збалансовану політику з головними регіональними та зовнішніми гравцями, намагаючись бути частиною системи безпеки регіону, що формується. Тому, з одного боку, з огляду на особливі відносини з Тегераном, він пильно стежить за діями Ірану в мегареґіоні загалом і безпосередньо в Газі. З іншого боку, Єреван має намір нарощувати співпрацю з колективним Заходом (США, Євросоюзом і Великою Британією) загалом і з Францією зокрема. Чутливість цієї ситуації полягає в тому, що Іран насторожено ставиться до активізації нерегіональних гравців біля своїх кордонів. Приміром, Вірменії довелося провести величезну роботу для донесення партнеру необхідності прийняття місії спостерігачів Євросоюзу і розширення її мандата. Однак Єревану поки вдається балансувати між Тегераном і європейськими столицями. У питанні збереження територіальної цілісності та суверенітету їхні інтереси більше збігаються, ніж суперечать.

Виклики для Вірменії

Загроза розширення війни в секторі Газа на регіон із залученням Ірану до активних бойових дій може стати головним викликом, з яким може зіткнутися Єреван у контексті подальшого розвитку подій на Близькому Сході. Це може послабити Іран, що своєю чергою посилить позиції азербайджано-турецького тандему та позбавить Вірменію регіонального стратегічного союзника.

*Іншим викликом для
Вірменії може бути
зростаюча роль
Туреччини в регіоні*

Іншим викликом для Вірменії може бути зростаюча роль Туреччини в регіоні. Риторика Туреччини навколо ситуації в Газі поки що забезпечує їй іміджеві дивіденди, як захисника прав палестинців і, можна сказати,

мусульман загалом. А посилення позиції Туреччини в мегареґіоні та зміцнення її стратегічних і партнерських зв'язків з Азербайджаном у контексті проголошеної політики «Одна нація, дві держави» може негативно вплинути на врегулювання відносин між Туреччиною і Вірменією, з одного боку, та Азербайджаном і Вірменією – з іншого. Водночас уряд Вірменії вважає врегулювання відносин між країнами необхідною умовою для реалізації свого проєкту «Перехрестя миру», який, за заявою Єревана, може стати гарантом миру на Південному Кавказі.

Також варто зазначити, що під час нинішнього загострення між Ізраїлем і ХАМАС у центрі конфлікту опинився Єрусалим. Присутність вірмен на Святій Землі зафіксовано ще в IV столітті, в історичних місцях Єрусалима розміщена вірменська духовна і культурна спадщина, а в Старому місті розташувався цілий вірменський квартал. Унаслідок конфлікту між ізраїльтянами і палестинцями ситуація для вірмен у Єрусалимі залишається напруженою.

Якщо в питанні суверенітету і територіальної цілісності важливим партнером виступає Іран, то в питанні збереження і захисту інтересів вірменства і вірменської духовної, культурної та матеріальної спадщини на Святій Землі партнером є Ізраїль. І тут, без сумніву, потрібно інтенсифікувати роботу вірменської дипломатії з Тель-Авівом.

Таким чином, очевидно, що бойові дії між ХАМАС та Ізраїлем і те, як вони можуть вирішитися, безпосередньо впливають на архітектуру безпеки на Південному Кавказі. Для Вірменії та вірмен загалом, які пройшли за останні три роки через дві повномасштабні війни, ця тема дуже чутлива. Тому логічно виглядає зацікавленість Єревана в підтримці усталеного перемир'я в Газі, врегулюванні конфлікту або переходу в пасивну фазу. На цьому етапі Єреван не вживатиме активних дій, зараз дуже важливо проаналізувати системи безпеки регіону, які формуються, і знайти своє місце в них.

Այկ Կոչարյան

Երևան

Այկ Կոչարյան (Наук Kocharyan) – арабист-исламовед, заведующий кафедрой арабистики Ереванского государственного университета (ЕДУ).

